

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และในมาตรา 48 กำหนดให้สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2543, น. 24 – 25)

หลักสูตรซึ่งเป็นแม่บทของการเรียนการสอน จึงมีความสำคัญและจะต้องมีการประเมินและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ตลอดจนความเป็นโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548 กำหนดให้ทุกหลักสูตรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย แสดงการปรับปรุงดัชนีด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยทุก ๆ 5 ปี และมีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, น. 13) และระบบประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้กำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรทุก ๆ 5 ปี แต่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ยังไม่ได้ทำการวิจัยประเมินหลักสูตรมาก่อน

การวิจัยประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบว่าหลักสูตรต่าง ๆ ได้ดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่ เป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ มีตั้งแต่การประเมินบริบทของหลักสูตรและวิเคราะห์หลักสูตร การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นในการผลิตบัณฑิต การวิจัยประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการพิจารณากำหนดคุณค่าหรือระดับความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้ เริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์การระบุมมาตรฐานสำหรับวัดความสำเร็จ การพิจารณาและอธิบายถึงระดับความสำเร็จ การให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการศึกษาประสิทธิภาพและดูประสิทธิผลในการทำงานด้วย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้จัดตั้งขึ้นตามโครงการที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 -2519) เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2517 โดยทบวงมหาวิทยาลัยได้อนุมัติให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จัดตั้งคณะมนุษยศาสตร์ (Faculty of Humanities) และต่อมาได้อนุมัติให้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Faculty of Humanities and Social Sciences) เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2518 เพื่อสนองนโยบายที่คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ได้วางไว้ว่าจะให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปวัฒนธรรมและสังคม (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2547, น. 5) โดยมีวัตถุประสงค์และภารกิจหลักดังนี้

1. ผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม และมีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและตอบสนองความต้องการของสังคมและท้องถิ่น
2. วิจัยเพื่อค้นคว้าองค์ความรู้ใหม่ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. ให้บริการวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แก่ชุมชน
4. ส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ปัจจุบันคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต จำนวน 18 สาขาวิชา และได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 – 2548 จำนวน 15 สาขาวิชา มีการใช้หลักสูตรปรับปรุงตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1/2545 โดยหลักสูตรที่ปรับปรุงนั้นยังไม่มีนักศึกษาสำเร็จการศึกษา ส่วนอีก 3 สาขาวิชา กำลังอยู่ในช่วงของการปรับปรุง หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม เป็น 1 ใน 3 สาขาวิชาดังกล่าว ซึ่งมีนักศึกษาสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2547 จำนวน 52 คน และมีนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2–4 จำนวน 158 คน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2548, น. 7) ในการปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้งควรจะได้มีการประเมินหลักสูตรที่ใช้อยู่ว่ามีจุดอ่อนจุดเด่นใดบ้าง เพื่อนำมาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการประเมินหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2539 ซึ่งการวิจัยประเมินหลักสูตรในครั้งนี้เป็นการวิจัยประเมินหลักสูตรทั้งระบบเพื่อนำผลการประเมินที่ได้ไปปรับปรุง พัฒนา หลักสูตรในด้านต่าง ๆ ของคณะและมหาวิทยาลัยในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัยประเมินหลักสูตร

การวิจัยประเมินหลักสูตรครั้งนี้ เป็นการวิจัยประเมินหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม หลักสูตรปรับปรุง พุทธศักราช 2539 มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อประเมินบริบทของหลักสูตรและวิเคราะห์หลักสูตร
2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร
3. เพื่อประเมินกระบวนการการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร
4. เพื่อประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตร

ขอบเขตของการวิจัยประเมินหลักสูตร

1. การวิจัยประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย การประเมินบริบทของหลักสูตรและวิเคราะห์หลักสูตร การประเมินปัจจัยนำเข้าของหลักสูตร การประเมินปัจจัยกระบวนการของหลักสูตร และการประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตร

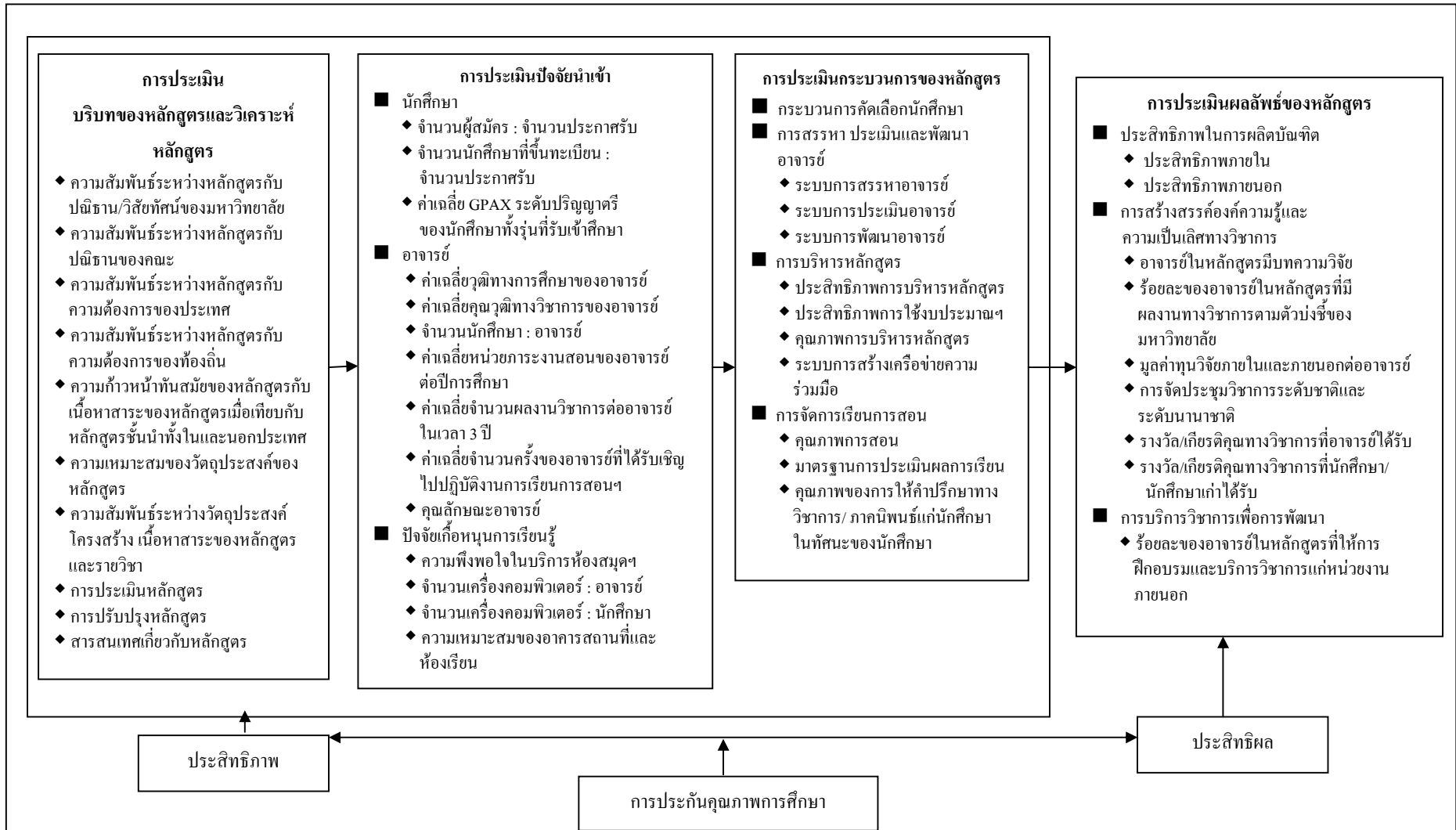
2. ขอบเขตประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร ผู้บริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาผู้สำเร็จการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัยประเมินผลหลักสูตร

ในการวิจัยประเมินหลักสูตรครั้งนี้ มีกรอบแนวคิดที่แสดงในรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัยประเมินหลักสูตร

ในการวิจัยประเมินหลักสูตรครั้งนี้มีกรอบแนวคิดที่แสดงในรายละเอียด ดังนี้

รายละเอียดกรอบแนวคิดในการวิจัยประเมินหลักสูตร

การวิจัยประเมินหลักสูตรครั้งนี้เพื่อเป็นการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการวิจัยทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตร และเป็นการประเมินอย่างมีส่วนร่วมสามประสาน คือ คณะกรรมการวิชาการของมหาวิทยาลัย คณะ และคณะผู้วิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยประเมินหลักสูตร ได้แสดงไว้ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประเมินบริบทของหลักสูตรและวิเคราะห์หลักสูตร ได้แก่

การประเมินบริบทของหลักสูตร ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับปณิธาน/วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับปณิธานของคณะ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับความต้องการของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับความต้องการของท้องถิ่นภาคใต้

การวิเคราะห์หลักสูตร ในด้านความก้าวหน้าทันสมัยของหลักสูตรและเนื้อหาสาระของหลักสูตรเมื่อเทียบกับหลักสูตรชั้นนำทั้งในและนอกประเทศ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในเรื่อง วัตถุประสงค์เป็นที่เข้าใจชัดเจน สอดคล้องกับภารกิจของคณะ ตอบสนองต่อนักศึกษาและสังคม การจัดหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีดุลยภาพระหว่างเนื้อหา ความรู้ทั่วไปกับเนื้อหาความรู้เฉพาะทาง ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตรและรายวิชา การประเมินหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และสารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีคู่มือหลักสูตร และการลงทะเบียน มีหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนรายวิชาในหลักสูตร และมีแผนการศึกษาเป็นรายภาคการศึกษาปีการศึกษา

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า ได้แก่

2.1 นักศึกษา ได้แก่ จำนวนผู้สมัคร : จำนวนประกาศรับ จำนวนนักศึกษาที่ขึ้นทะเบียน : จำนวนประกาศรับ ค่าเฉลี่ย GPAX ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งหมดที่ได้เข้าศึกษา

2.2 อาจารย์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยคุณวุฒิทางการศึกษาของอาจารย์ (ตามมาตรฐานวิชาชีพ) ปริญญาเอก : ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง : ปริญญาโท : ปริญญาตรี ค่าเฉลี่ยคุณวุฒิทางวิชาการของอาจารย์ ศาสตราจารย์ : รองศาสตราจารย์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ : อาจารย์ จำนวนนักศึกษา : อาจารย์สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ค่าเฉลี่ยหน่วยภาระงานสอนของอาจารย์ต่อปีการศึกษา ค่าเฉลี่ยจำนวนผลงานวิชาการ : อาจารย์ในเวลา 3 ปี (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์/การนำเสนอผลงานวิชาการในที่ประชุมวิชาการ/ผลงานตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ/งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์/สิ่งประดิษฐ์/หนังสือตำราที่แต่งหรือปรับปรุง) ค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งของอาจารย์ในหลักสูตรที่ได้รับเชิญไปปฏิบัติงานการเรียนการสอน ร่วมวิจัย หรือเป็นที่ปรึกษาในสถาบันในและหรือต่างประเทศในระยะ 3 ปี คุณลักษณะของอาจารย์

2.3 ปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนรู้ ได้แก่ ความพึงพอใจในบริการห้องสมุดและสื่อการศึกษา จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ : อาจารย์ จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ : นักศึกษา ความสะดวกในการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความเหมาะสมของอาคารสถานที่และห้องเรียน

3. การประเมินกระบวนการ ได้แก่ การประเมินกระบวนการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ใน 4 ด้าน คือ

3.1 กระบวนการคัดเลือกนักศึกษา ได้แก่ ระบบการคัดเลือกนักศึกษา เป็นระบบที่มีเกณฑ์ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เลือกปฏิบัติ

3.2 การสรรหา พัฒนา และประเมินอาจารย์ ได้แก่

3.2.1 การมีระบบการสรรหาอาจารย์ที่ดี เป็นระบบคุณธรรม มีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ บรรลุวัตถุประสงค์และไม่เลือกปฏิบัติ

3.2.2 การมีระบบการประเมินอาจารย์ที่ดี เป็นระบบคุณธรรม มีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ บรรลุวัตถุประสงค์ และไม่เลือกปฏิบัติ

3.2.3 การมีระบบการพัฒนาอาจารย์ที่ดี เป็นระบบคุณธรรม มีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ บรรลุวัตถุประสงค์ และไม่เลือกปฏิบัติ

3.3 การบริหารหลักสูตร ได้แก่

3.3.1 ประสิทธิภาพของการบริหารหลักสูตร ได้แก่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการบริหารงาน มีแผนการบริหารหลักสูตรทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินงานตามแผนงานอย่างชัดเจน มีกลไกการตรวจสอบการบริหารงานตามแผน มีการวิเคราะห์และปรับปรุงหลักสูตร โดยอาศัยผลการประเมินโดยนักศึกษา ผู้ใช้งานบัณฑิตหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

3.3.2 ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรด้านงบประมาณในการบริหารหลักสูตร

3.3.3 คุณภาพของการบริหารหลักสูตร โดยพิจารณาจากความพึงพอใจของนักศึกษา

3.3.4 มีระบบการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้สำเร็จการศึกษากับสถาบันและกลุ่มวิชาชีพ องค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

3.4 การจัดการเรียนการสอน ได้แก่

3.4.1 คุณภาพการสอน (RBL, PBL, บรรยาย, อภิปราย ฯลฯ)

3.4.2 มาตรฐานของการประเมินผลการเรียน ได้แก่ มีการแจกประมวลการสอน มีเกณฑ์การให้คะแนนชัดเจนและรับรู้ร่วมกัน มีกลไกการตรวจสอบคุณภาพข้อสอบ และมีการทำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน

3.4.3 คุณภาพของการให้คำแนะนำทางวิชาการ/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/ศิลปนิพนธ์/ภาคินพนธ์แก่นักศึกษาในทัศนะของผู้สำเร็จการศึกษาและนักศึกษา

4. การประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตร ได้แก่

4.1 ผู้สำเร็จการศึกษา

4.1.1 ประสิทธิภาพการผลิตบัณฑิต : ประสิทธิภาพภายใน ได้แก่ จำนวนปีที่ใช้ในการสำเร็จการศึกษา ร้อยละของนักศึกษาที่พ้นสภาพ เนื่องจาก GPAX ไม่ถึง 2.00 ในระดับปริญญาตรี ค่าเฉลี่ย GPAX ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา โดยเฉลี่ยในระดับมากขึ้นไป

4.1.2 ประสิทธิภาพของการผลิตบัณฑิต : ประสิทธิภาพภายนอก ได้แก่ การได้งานทำ การได้งานทำตรงสาขา ความพึงพอใจของผู้จ้างงาน ความพึงพอใจในงานของผู้บังคับบัญชา หรือผลการปฏิบัติงานประเมินระดับมากขึ้นไปโดยผู้บังคับบัญชา ความพึงพอใจในงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมากขึ้นไป

4.2 การสร้างสรรค์องค์ความรู้และความเป็นเลิศทางวิชาการ ได้แก่

4.2.1 อาจารย์ในหลักสูตรมีบทความวิจัยได้รับตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ/นานาชาติ โดยเฉลี่ย 1 ปี

4.2.2 ร้อยละของอาจารย์ในหลักสูตรมีผลงานวิชาการ ซึ่งมีลักษณะเสนอดังนี้ การเสนอความคิด/การปฏิบัติใหม่ มีความรู้ลึกทางวิชาการ และหรือได้รับการอ้างอิงอยู่เสมอ นำไปสู่การปฏิบัติ/พัฒนาการทำงานของหน่วยงานองค์การชุมชน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน นำไปสู่การวิจัย/งานวิจัยสร้างสรรค์ใหม่ๆ เป็นที่ยอมรับ ได้รับรางวัล สร้างชื่อเสียงให้สถาบัน

4.2.3 การจัดประชุมวิชาการที่คณะ/หลักสูตรเป็นผู้จัด ในระดับชาติ และระดับนานาชาติ

4.2.4 มูลค่าทุนวิจัยภายในและภายนอกต่ออาจารย์

4.2.5 รางวัล/เกียรติคุณทางวิชาการที่อาจารย์ได้รับ

4.2.6 รางวัล/เกียรติคุณทางวิชาการที่นักศึกษาปัจจุบัน/นักศึกษาเก่าได้

4.3 การบริการวิชาการเพื่อการพัฒนา ได้แก่ ร้อยละของอาจารย์ในหลักสูตรที่ให้การฝึกอบรมและบริการวิชาการแก่หน่วยงานภายนอก (1 ปี)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ผลการประเมินวิจัยนำเข้าของหลักสูตร การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตร
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรต่อไป
3. ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น